

Cümə, 20 iyun 1919-cu il, nömrə 208

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səhəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 21 ramazanül-mübarək sənə 1337. 20 həziran 1919 sənə.

Türk və İslamla müəlif məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəllə-İdarə: Bakı, Vorontovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 30 rubla, 2 aylığı 35 rubla, 3 aylığı 50 rubla. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rubla, 2 aylığı 45 rubla, 3 aylığı 60 rubla. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rubla, axırınca səhifədə sətri 3 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rubla.

Telefonlar: İdarə: 28-15. Ticarət şöbəsi: 37-24. Ümumi və hesabdarlıq şöbəsi: 16-38.

10243

RAHAT YAT!

Ən yaxşı əlac hər cür həşəratı məhv etməkdən ötrü. O. L. Tunikin icadı. Satılır hər bir aptekdə və yaxşı apteka mağazalarında.

10248

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Məşixəti-İslamiyyə İdarəsindən

İşbu ramazanül-mübarəkin 21-i (həziran 20 cümə gününə müsadirədir [təsədüf edir]) əhya və Həzrəti Əmir əleyhissələmin şəhadəti günü olmaq münasibətilə bütün məscid və mənbərlərdə [məscidlərdə və minbərlərdə] o günün şəraf və qədriyə aid vəzlər edilib, ayini-təziyədarı icra ediləcəkdir. Ümum müsəlmanların həman gün işlərini tətıl edərək məscidlərə toplanması mütəmənndir [xahiş olunur].

Məşixət sədri şeyxülislam: [Axund Ağə] Ağaalızadə

FORUM

İyun ayının 20-dən Bolşoy Morskoy küçədə vaqe "Forum" teatrosunda Azərbaycan Cümhuriyyətinin bir sənəliyi münasibətilə 28 Mayda olan bayram şənliklərinin şəkilləri göstəriləcəkdir. Bu şəkildə o gün Bakı xalqının necə bir şövq və həvəslə bayrama iştirak etdikləri, küçələrdə əsgərlərin nizamla keçdikləri, həsilə o gün Bakıda vaqe olmuş bütün mənəzərələr açıq və aydın surətdə göstəriləcəkdir. Bu böyük gün Azərbaycan türklərinin həyatında istər tarixi qiymətlə, istər təntənə və dəbdəbəsi ilə böyük bir əhəmiyyəti haizdir [əhəmiyyət daşıyır]. Hər azərbaycanlı özünün keçmiş yaxın tarixini tamaşa etməyə tələsməlidir.

T-153

Bakı Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti "Kooperatsiya" idarəsi bununla cəmi istehlak cəmiyyətlərinə və müəssisələrə elan edir ki, Maliyyə Nəzarəti ittifaqın baş kontoru binasını həcz [müsadirə] etdiyindən, kontor müvəqqəti olaraq ittifaqın Kommerçeski məktəbinə (səbiq Kalantarov) köçürülmüşdür. Bolşoy Morskoy nömrə 22, Kamenski küçənin küncündə, Mailovun evində. Kontor səhər saat 8-dən 2-dək açıqdır.

جمعه ۲۱ رمضان المبارک سنہ ۱۳۳۷

۲۰ حزيران ۱۹۱۹ سنہ نومبر ۲۸

ایکینجی سنہ دە ایامیسی

دوگ و اسلامه مفید مقالەر، سنجیه لریمز آچیتدیر. درج اولینان اولراق اعاده اییلدیر. درج اییلن مقالان مکلفاتی اداره تئین ایلیور.

اعلان فیاتی:

۱ نچی سنجیهده طری ۵ روبله
آخرینجی سنجیهده سطر ۴ روبله
ایتن غیر ویرآخاراش ایجون
۳ روبله

یونیه شرایطی:

غیر شهر ایجون:

۱ آیی ۳۰ روبله
۲ ۳۰ ۲
۳ ۲۰ ۲

یاکو ایجون:

۱ آیی ۲۵ روبله
۲ ۳۵ ۲
۳ ۵۰ ۲

محل اداره:

یاکو، و دورونوکی و غیرتسکی
کوچارک کینجه ۵ نرملو ایوده

«آذربایجان» ادارسی

تقون نومبر ۶-۳۹

تک نسخسی | مانات ۵۰ قیق

یونیه آیت ۲۰ سندن باشوی مورسوی کوچده وای « فوروم » تیزوسنده آذربایجان جمهوریتک برسنکله مامیتیله ۲۸ مایده ایبرام شکت لریزت شکتاری موستریله جککدر. بو شکتده اوگون یاکو خلنک تچه برشوق و مویله ایبراهه افترک ایتمکری، کوچلرهده عسکرک ظلمه کینجی حلسی اوگون یاکو مویله اولدش بوتون مظلملر آچیق و آیین سورتهده گوسریلکدیر. بو یونیه گون آذربایجان تورکریکت جایتنده ایستراتیجی قیلمه ایستراتیجیله ویدیعیله یونیه برامعی حاتر در. هر آذربایجانلی اولونک کینجی با خون تاریخی تئماشا ایتمکله تئیمهلیدیر.

اولدییی دولت ایجون یولکشورار اولدییی یار ۱ یوله جامل بر آتم ۵ اونی کئی قننار و آگالیزلری، دشته جمع ایوبد بردهن بره اولیسه غیر مقبول حرکتل چقاردا یازک، نه ایتمکله وقت دولتیکن کوز تکره، حتی باشک اولتیشده جاملی یولنده اما ایوبد یونیه بر بریداق میانه کتور.

باکو بحریر استیپلاک جمعیته «قوتلیرتسایه» ادارهسی یونیکله جمیع استیپلاک جمعیتلره موسسهلره اعلان ایلدیرکه مایه نظارتی اتافک باش قانطوری بناسینی جزیلیدیکندن قانطور موثنی اولراق اتافک قومریجیتی مکینه (سابق قلاتاروف) کرجیلشدیر. باشوی مارتسوی نرو ۲۲ قلمبکی کونجهک کینجه مایلوونک ایونده، قانطور سحر ساعت ۸-۲۴، ۲۴-۳۷، عمومی و حسابدارلک شیبسی ۲۸-۳۸ ۱۶-۳۸

اولدییی دولت ایجون یولکشورار اولدییی یار ۱ یوله جامل بر آتم ۵ اونی کئی قننار و آگالیزلری، دشته جمع ایوبد بردهن بره اولیسه غیر مقبول حرکتل چقاردا یازک، نه ایتمکله وقت دولتیکن کوز تکره، حتی باشک اولتیشده جاملی یولنده اما ایوبد یونیه بر بریداق میانه کتور.

باکو بحریر استیپلاک جمعیته «قوتلیرتسایه» ادارهسی یونیکله جمیع استیپلاک جمعیتلره موسسهلره اعلان ایلدیرکه مایه نظارتی اتافک باش قانطوری بناسینی جزیلیدیکندن قانطور موثنی اولراق اتافک قومریجیتی مکینه (سابق قلاتاروف) کرجیلشدیر. باشوی مارتسوی نرو ۲۲ قلمبکی کونجهک کینجه مایلوونک ایونده، قانطور سحر ساعت ۸-۲۴، ۲۴-۳۷، عمومی و حسابدارلک شیبسی ۲۸-۳۸ ۱۶-۳۸

اولدییی دولت ایجون یولکشورار اولدییی یار ۱ یوله جامل بر آتم ۵ اونی کئی قننار و آگالیزلری، دشته جمع ایوبد بردهن بره اولیسه غیر مقبول حرکتل چقاردا یازک، نه ایتمکله وقت دولتیکن کوز تکره، حتی باشک اولتیشده جاملی یولنده اما ایوبد یونیه بر بریداق میانه کتور.

اولدییی دولت ایجون یولکشورار اولدییی یار ۱ یوله جامل بر آتم ۵ اونی کئی قننار و آگالیزلری، دشته جمع ایوبد بردهن بره اولیسه غیر مقبول حرکتل چقاردا یازک، نه ایتمکله وقت دولتیکن کوز تکره، حتی باشک اولتیشده جاملی یولنده اما ایوبد یونیه بر بریداق میانه کتور.

"Azərbaycan" qəzetinin 208-ci nömrəsinin 1-ci sahifəsi

Posta və Teleqraf Nəzarətindən verilən*Əmrnamə 52*

Bu sənəsi mayın 31-də Göyçay posta və teleqrafxanasının müdiri Məhəmmədtəği Əbilov Ağdaş posta və teleqrafxanasının müdirliyinə köçürülür. Gəncə posta və teleqrafxanasının 4[-üncü] dərəcəli məmuru Qurbanəli Dərvişov isə Göyçay posta və teleqraf bürosunun müdirliyinə təyin edilir.

Əmrnamə 53

Bu sənəsi həziranın 3-dən etibarən Nikolay Stanislaviç Malinovski dəftərxanamın kargüzarlıq müavini təyin edilir.

Əmrnamə 54

Bu sənəsi həziranın 1-dən etibarən Azərbaycan Posta və Teleqraf nahiyəsi müdiri olan N. F. Kovalski ərizəsinə binaən [əsasən] xidmətindən əzl [kənar] edilir. Dəftərxanamın 5-ci şöbə müdiri olan, həm də müvəqqəti olaraq Azərbaycan Posta və Teleqraf nahiyəsini idarə edən Bəhlul bəy Vəzirov fəvqədəki [yuxarıdakı] tarixdən şöbə müdirliyindən kənar olmaqla nahiyə müdirliyinə təyin edilir.

Əmrnamə 55

Bakı Mərkəzi və Baş posta və teleqraf bürosunun müxabirat [yazışma, məktublaşma] və posta təşrifat və cariyyatını [üsullarını və işlərini] doğru və tövsi etmək [genişləndirmək] nəzəri ilə bu sənəsi həziranın 1-dən etibarən Bakı 1 klaslı posta və teleqraf bürosunun müdiri Bəhram bəy Vəzirov Posta şöbəsinin müdirliyinə, Gəncə posta və teleqraf bürosunun müdiri müavini olan Abbas bəy Ağayev isə Bakı Mərkəzi 1 klaslı teleqraf şöbəsinin

müdirliyinə müdir təyin edilir.

Əmrnamə 56

Bu sənəsi həziranın 1-dən etibarən Qusar posta və teleqraf bürosunun müdiri Bakı posta və teleqraf bürosunun 4[-cü] dərəcəli məmuriyyətinə köçürülür.

Əmrnamə 57

Bu sənəsi həziranın 1-dən 7 klaslı Hacıqabul posta və teleqraf bürosunun müdiri Qavril Komar Gəncə posta və teleqraf bürosunun 4[-cü] dərəcəli məmuriyyətinə köçürülür.

Əmrnamə 58

Bu sənəsi həziranın 7-dən Judavstvo Koltuşski posta və teleqrafxanasının müdiri Nağı İsmayılov ərizəsinə məbni [əsasən] bittamam [tamamən] xidmətindən kənar edilir.

Əmrnamə 59

Bu sənəsi həziranın 5-dən Bakı telsiz teleqraf mövqifinin [stansiyasının] məmuriyyəti daxilindən telsiz teleqraf müxabirəçisi Porfir Kozlov xidmətindən kənar edilir. Onun yerində isə Kart Lubinko telsiz teleqrafçı təyin edilir.

Əsillərində imza etdi:

*Posta Teleqraf naziri
və Dəftərxana baş müdiri
Əslinə mütabiqdir:
Kargüzar R[əsul] Rəhimli*

MACƏRACULUQ

Bir var ki, rast [düz], məqul [ağlabatan], sağlam bir politika yürütmək, bir də var ki, macərəculuq saiqəsi [macərəpərəstlik

sövqü] ilə meydana atılıb işin aqibət və nəticəsini mülahizəyə almadan hər nə olur-olsun deməklə siyasət məntiqinə müğayir [zidd], mənafeyi-ümumiyyəyə zidd, səlaməti-milliyə üçün qorxulu, asayışı-məmləkət üçün zərərli olan hərəkət və təşəbbüslər icrası ilə ümumi bir fəlakət hazırlamaq...

İnsanı böylə bir macərəcu olmaq əməlinə vadar edən səbəblər çox ola bilər. Fəqət ümdələri üç qisim səbəbdır: birinci cəhalət, ikinci sui-niyyət, üçüncü mənəmlik.

Bir cahilin siyasət işlərinə qarışması, siyasət meydanında rol oynamaq təşəbbüsü, mənsub olduğu millət, övladı olduğu vətən, təbəəsi olduğu dövlət üçün böyük zərərlər törədə bilər. Böylə cahil bir adam özü kimi qanmaz və anlamazları da başına cəm edib birdən-birə öylə qeyri-məqul [ağılsız] hərəkətlər çıxarda bilər ki, nəinki “qaş düzəldərkən göz tökər”, hətta başın özünü də cəhaləti yolunda fəda edib böyük bir bərbadlıq meydana gətirər.

Sui-niyyət ilə macərəcu olmaq istəyənlər isə daha təhlükəlidirlər. Çünki bunlar hər nə edirlərsə, bilə-bilə edirlər. Aqılanə və səyli əllər ilə qurulmuş olan binaları, qəsd və təəmmüd [qərəz] ilə uçurmaq istəyənlər ki, əməllərinin nəticəsi olacaq bu xarabalıqları seyr və tamaşa ilə ləzzətyab olsunlar [ləzzət alsınlar]. İblis təbiətli və şeytan ruhlu yaranmış olan bu macərəcular üçün heç bir pak, heç bir müqəddəs şey yoxdur. Onlar üçün millət, vətən, istiqlal – həpsi boş və biməna sözlərdir. Təqdis etdikləri [müqəddəsləşdirdikləri] bir şey varsa da, o da yalnız uçurub dağıtmaq əməli, sitayiş et-

dikləri bir allah varsa, o da zülüm və şər allahıdır.

Bu iki əvvəlki qisim macərəculardan daha zərərli mənəmlik iddiası ilə meydana çıxanlardır. Bunların fikri milləti də, vətəni də, dövləti də və istiqlaliyyəti də öz şəxsi mənəmlik və şöhrətinə qurban etməkdir. Şəxsi “eqoizm” denilən möhlük [təhlükəli, öldürücü] bir mərazə [xəstəliyə] mübtəla olan bu şöhrətpərəstlər, adına şöhrət qazandırmaq üçün bütün məmləkəti od və atəş içində yaxıb-yandırmıqdan əl çəkməzlər.

Bu sadələdiyimiz macərəcular öz məqsədlərinə çatmaq və məramlarını ələ gətirmək üçün avamfirib [camaatın xoşuna gələn şəkildə danışan, deməqoq] bir libasa bürünüb, guya millətpərəst və vətəndostdur deyə safdərunları [sadələvhləri], cahil və qanmazları nəşeyi-milləti və təəsübi-dini iqaz edən [oyandıran] sözlərlə aldadıb, avamyana bir təbirlə “başlarını piyləyib” öz əllərində kar və kor bir alət və vasitəyə döndərib, ondan sonra bildiklərini edərlər. Yəni həqiqi millətpərəstlər, vətən sevgilisi olan aqil siyasət sahibləri olanların min zəhmət və məşəqqətlə meydana çıxarmış olduğu hər bir xeyirli əməllərin mənfəətli nəticələrini pozub, dağıdıb, məhv və nabud [yox] edirlər. Böylə macərəculara inanmış olan yazıq, safdil millət dəxi aldandığını, aləti-məsxərə olduğunu o vaxt başa düşür ki, daha işisdən keçmiş ola! Aldandığına, qandırıldığına əfsus edib peşman olarsa da, “sonrakı peşmanlıq fayda verməz” məfadınca [mənasına uyğun olaraq] yəs və naümidli [peşmançılıq və ümitsizlik] qarşısında əli qoynunda qalar.

İştə, istiqlalını elan etmiş olduğumuz Azərbaycanımızı nəinki bir qara və qır-

mızı təhlükələrdən qorumalı, bəlkə böylə macərəcarların “ağ təhlükələrindən” dəxi gözləməlidir.

Buna görə, hər bir məsuliyyətsiz olan tanınmamış və bilinməmiş adamların zahirdə nəzərə xoş görünən sözlərinə inanmamalıdır. Zira ki, zahiri xoş isə də, batini və gizli tərəfi qorxulu və zərərli. Biləks [əksinə], səy etmək lazımdır ki, böylə atılıb-düşənləri yerlərində rahat oturtmaq və ya içimizdən tərd və təbid etmək [qovmaq və uzaqlaşdırmaq], ağızlarını yummaq, əməllərinə qarşı sədlər çəkmək, “fitnə yatıbdır, Allah lənət etsin onu durğuzanlara” sözlərini yadda saxlayıb da zahirdə nəzm və nizam tərəfdarı, lakin batində fitnə və fəsad qovzamaq istəyən böylə macərəcarlardan çəkinməli və ehtiraz etməlidir [özünü qorumalıdır].

Parlamanımızın təsdiqi ilə zimami-hökuməti [hökumət cilovunu, idarəsini] əlinə almış və məmləkət dolandırmaq və məmləkətimizi təhdid edən bir taqım sağ və sol təhlükələrindən millət və vətəni qan tökülməksizin qurtarmaqla öz iqtidarını, müdəbbirliyini [uzaqgörənliyini], əzm və səbatını, dürüst və sağlam siyasət təqib etdiyini ümum millət əfradına [fərdlərinə] təsdiq etdirmiş olan bir hökumətimiz olduğu halda, bu hökumətin siyasətini pozmaq istəyənlərə, hökumətin razılığı olmayan bir taqım əməllər icrasına dəvət edənlərə qulaq asmaqlıq nə böyük xəta və nə fahiş bir qələtdir [böyük bir səhvdir]!

Millətimiz əfradını böylə macərəcarlar təhlükəsindən xəbərdar edib də, hər bir əməlin aqibətini fikir etmək, qeyri-məqul [ağılsız] hərəkətlərdən əl götürmək, dərin fikirli, sağ və salamat bir siyasət sahibi olmaq və hökumətimizə qarşı nəzm

və nizam ehtiramını saxlamaq kimi düz və doğru yollara dəvət edirik.

Üzeyir Hacıbəyli

BATUMDA DENİKİNLƏR

Denikin Dağıstanda [Mikayıl] Xəlilovu buldu [tapdı]. Batumda öz sadıq müridi, sabiq Batum general-qubernatoru Romanko-Romanovskini vasitə etdi.

Batumda Denikin həyuləsi ta Türkiyə hakimiyyəti zamanından bəri mövqələrinə qalmış, mürtəcə postlarını tutmuşdular.

Türklər sabiq Rusiyanın bu köhnə çinovniklərini o dərəcədə iltifatlara qərq etmişlərdi ki, bol-bol türk lirələri, pudlarcə ərzaq və məkulat [azuqə] onlara türk xəzinəsindən verilir, bir növ haqqı-sükut müqabilində [susmaqlarının qarşılığı kimi] bu nemətlər ehsan olunurdu.

Türklər Batumu təxliyə etdikdən sonra bu köhnə çinovniklər ingilislər ətrafına toplandı. İngilislərlə bərabər doqquzlu sovet təşkil etdilər. Sovetin başçısı Maslov oldu. Sovetin məqsəd və məramı Rusiya idarəsini orada diriltmək, təfəssüx etmiş [dağılmış] rus çinovniklərini bütün Batum oblastının islam demokratiyasına [müsəlman xalqına] hakim eyləməkdə. Doqquzlu sovet bir çox protestolardan, bir çox müaxizələrdən [qınamalardan, məzəmmətlərdən] sonra mövqeyindən çəkildi. Bu səfər bir başqa sovet təşkil olundu. Fəqət bu sovet də islam demokratiyasının hüququnu təmin edəcək bir surətdə deyildi. Bununla bərabər, “əhvəni-şər” [daha az zərərli] surəti ilə qəbul edildi.

Günlər keçdi, islam əhalinin ümidi Cənubi-Qərbi Zaqaqaziyanın bir hökumət halına girməsində idi. Fəqət bu ümid də boşa çıxdı. Daşnak intriqası Cənubi-Qərbi Zaqaqaziya Hökumətini dağıtdı. Ermənilər Qarsda hökumət təşkilinə girişdilər. Batumda da mürtəcə guruh bir başqa fürsət aramağa başladı. Nəhayət Romanko-Romanovski də Batuma gəldi çıxdı. Şimdi Romanko-Romanovski fəaliyyətədir. Romanko İkinci Nikolanın yaxın qövmələrindəndir [qohumlarındandır]. Rusiyada yeganə monarxist bir tip varsa, o da bu Romanovskidir.

Romanovskinin Batumda etmədiyi rəzalətlər, yapmadığı intriqalar yoxdur. Bir zaman panslavist cəmiyyətinin fəxri üzvü olaraq missionerlik də etdi. Bir zaman canişinin fövqəladə xüsusi bir məmur olaraq xəfiyyəlik də eylədi. Bir zaman bütün Acaranı haydud [quldur] Lyaxov ilə bərabər atəşə atdı. Bir zaman gizli əmrlərə qol çəkərək yüzlərcə Acara kəndlərini yandırdı. Bir zaman...

İştə, bu qədər çox, bu qədər artıq işgüzarlıqlar edən Romanovski şimdi yəndən Batuma getmiş, guya xüsusi mülklərinin idarəsini bəhanə eyləyərək orada yaşamaq lüzumunu hiss etmiş. Romanovskinin ətrafında general xəlilovlar tipində bəzi kimsələrin bulunması məlhuz [gözlənilən] bir keyfiyyətdir. Fəqət mən onların şimdiki halda siyasi simalarını açmayacağam. Ancaq istərəm ki, bizzat [şəxsən] müsəlman camaatının nə qədər müəssir və mütəəssif [təsirli və təəssüflü] bir vəziyyətdə qaldığını təhlil edim.

Hər kəs bilir ki, acaralılar bütün həyatlarını yalnız başına öz mövcudiyyətinə zidd gedən cərəyanlara qarşı mübarizə etməklə keçirmişdir. Camaatın bu

haləti-ruhiyyəsi hər şeydən ziyadə iki amilin təsiri altında idi – biri camaatın başında bulunanların laləttayın [düşünlməmiş, təsadüfi] bir siyasət təqib etməyə tərəfdar olmaları, digəri də rus idarəsinin istər sosialist, istər monarxist olsun istibdadkarana rəftarıdır.

Camaat türk idarəsindən də bir fayda alamadı. Çünki Türkiyə siyasəti islam əhalini idarədən ziyadə xristian əhaliyə fəzlə iltifatdan ibarət idi. Türklər getdi, ingilislər gəldi. Əhali yenə əski halında qaldı. Bu əski hala yeni bir taqım macərəcaru guruh da əlavə olundu. Bu macərəcaru guruhun şimdiki başında sabiq Batum general-qubernatoru Romanovski ilə əski "Novoye vremya"nın mühərriri vardır. Biri əməliyyatda çalışır, digəri də "Naş kray" qəzetəsinin təhrikamiz və müfsidkarana [təhrikedici və araqarısdıran] sütünlarında.

[Romanko-]Romanovski Batumda bir könüllü dəstəsi yığmağa başlamış, amma bu könüllü dəstənin bir üsyan ordusu halına girəcəyini şimdiki təyin etmək mümkündür. Çünki bütün Acaranın yeganə iki düşməni varsa, biri qara Lyaxov, digəri də Romanovskidir.

Bakının Denikin ordusu tərəfindən işğal edildiyini elan edən "Naş kray" əlbəttə oradakı islam əhalini ümitsiz bir hala salmaq üçün bu yolu ixtiyar etmişdir. Başqa bir məqsəd deyil!

Batumda Denikinlərə qarşı bütün islam əhali mübarizə edə biləcəyinə bizim qənaətimiz olmaqla bərabər, hökumətin də bu incə məsələdə fürsət qeyb etməməsinə və islam əhalinin ümid və əməllərinə müzahirət [köməklik] eyləməsinə biz də lazım görürüz.

Ə. Həmdi [Qaraağzadə]

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ**Reyn rəisi-cümhuriyyətinin həbsi**

Kopenhagendən verilən xəbərlərə görə, Almaniya hökuməti əmr vermişdi ki, yeni Reyn Cümhuriyyətinin rəisi-cümhuri doktor Dorten həbs edilsin. Almaniya hökuməti Fransanın istila qoşunlarının hərəkətinə qarşı Parisdə və Asiyada etiraz eyləmişdir.

Müttəfiqlər və Kolçak

Beş müttəfiq dövlətin Ali Şurası Kolçak namına bir teleqram göndərərək deyir ki, onun cavabı qənaətbəxşdir və Müttəfiq dövlətlər ona edilən vədəyə görə, müavinətə hazırdırlar. Ona silah, əlbisə və ərzaq verəcəkdirlər. "Petit" jurnalının vədinə görə, Kolçaka göndərilən kağızda Kolçak hökuməti rəsmən təsdiq edilməyir.

- Liondan xəbər verirlər ki, Müttəfiqlər Kolçak haqqında nə cür siyasət yürüdəcəklərini hələ həll edib qurtarmamışlardır. Çünki Kolçak daima öz hərbi hərəkətində müvəffəqiyyətsizdir. Sülh Konfransı dairəsində Kolçakın tərəfdarı azdır.

Bolqariyada fəhlə hərəkəti

Bolqariya fəhlələri şurası bütün fəhlələrə müraciətlə tətillər elan etməyə dəvət edir. Dəvətnamədə deyilir ki:

"Biz qoyarıq ki, fəhlə hərəkəti dayandırılınsın. Rədd olsun Bolqariyaya gələn əksinqilab! Yaşasın hürriyyət uğruna mübarizə edən Bolqariya xalqı!"

SÜLH ƏTRAFINDA

- İqtisadi işlərə baxan komissiya almanların əks-təklifinə qarşı məruzə ha-

zırlamışdır. Bu günlərdə Sülh Konfransına təqdim edəcəkdir.

- Qəzetlərin məlumatına görə, Yuxarı Sileziya rəyi-amm [referendum] məsələsində nemeslərə güzəşt edilmişdir. Sonra vəd edilmişdir ki, Almaniya məsələləri müzakirə edilərkən Almaniya nümayəndələrinin məruzəsinə qulaq asılsın. O ki qaldı xəsarəti ödəmək məsələsinə, bu işlərə baxan komissiyaların vəzifələri müəyyən edilmişdir.

- Klemanso dünən Foş ilə görüşüb almanlar sülh müahidənaməsini [sazişini] imza etmədikləri təqdirdə nə kimi iqtisadiyyatda bulunmaq [addımlar atmaq] məsələsinə onunla müzakirə eyləmişdir.

- Liondan xəbər verilir ki, sülh şərtnaməsində heç bir təbəddülat [dəyişiklik] olmayacaqdır. Lloyd Corc Klemanso ilə Vilsonun arzularına güzəşt etmişdir. Almaniyanın əks-təklifinə sülhcuyana [sülhpərvər] bir surətdə cavab veriləcəkdir. Orada deniləcəkdir ki, Müttəfiqlər Almaniyanın iqtisadi işlərinə qarışmaq istəməyirlər. Xəsarət iadəsi [ziyanın ödənilməsi, kompensasiya] miqdarı təxmin edilməmişdirsə də, bunun səbəbi də göstərilmişdir. İngiltərə və Amerika nümayəndələri bu rəydedirlər ki, Almaniya külli xəsarət tələb eyləmək almanları sülhü imza etmədən vaz keçindirəcəkdir. Fransızlar isə, az məbləğ təyin edilməsindən ehtiyat edirlər.

Koreya istiqlaliyyət istəyir

Londondan xəbər verirlər ki, Koreya hökuməti Konfransa bir ərizə verərək tə-

ləb edir ki, Koreya Yaponiyadan ayrılıb müstəqil elan edilsin. 1910-cu ildə bağlanmış olan Samuan müahidənaməsi [saziş] ləğv edilsin. Çünki bu müahidənamə Yaponiyanın təzyiqi ilə əqd edilmişdi [imzalanmışdı]. Koreyalılar deyirlər ki, o zaman Yaponiya tələbatını qəbul etməyə məcbur olmuşdular. Yaponiyanın Koreya haqqında olan rəftarı beynəlmiləl qanunu və Koreyanın istiqlalını xələdar edirdi [pozurdu]. Həman ərizədə əlavə edilir ki, Koreyanın istiqlaliyyəti bir çox müahidənamələrlə təmin edilmişdi ki, onlar gərək Yaponiya və gərək sair dövlətlər tərəfindən imza edilmişdi. Beynəlmiləl konqredə nümayəndələri olan dövlətlərin iştirakı olmadan Koreya istiqlalı xələdar ediləmməz. Ərizədə koreyalılar tələblərində haqlı olduğunu etirafı, Elzas-Loren və Polşanı nümunə göstərirlər. Ərizə 18 milyon əhalisi olan cümhuriyyətli Koreya hökuməti tərəfindən imza edilmişdir.

Rusiya və Cəmiyyəti-Əqvam

Liondan verilən xəbərlərə görə, Kolçaka vəd edilmişdir ki, Rusiyada asayiş bərpa ediləndən sonra Rusiya Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] daxil ediləcəkdir.

Türkiyə nümayəndələri

Türkiyə sülh mürəxxəsləri [nümayəndələri] Versala varid oldular [çatdılar]. Avstriya və alman nümayəndələri kimi bunlarla da ehtiyatla rəftar ediləcəkdir.

Fiume məsələsi

Zənn etmək olar ki, Fiume məsələsi hələ tez həll edilməyəcəkdir. Sonnino

mənsub olan "Jurnal de İtaliya" bu məsələdə Vilson əleyhinə şiddətli məqalələr dərc edir.

Berlində nümayiş

Sosialistlər tərəfindən hazırlanmış olan böyük nümayişdə müxtəlif natiqlər nitqlər irad etmişlərdir. Deputat Fişer Reyxstaq imarətindən danışaraq bəyan eyləmişdir ki, vaxtilə romalılar tərəfindən Kurfagenə təklif edilən sülh şəraitindən indiki müahidənamə [saziş] daha ağırdır. Sonra camaat Brandenburq darvazasından Vilhelmştrasseyə keçərək "Adlon" hoteli qarşısında dayanmışlardır. Bu hoteldə Müttəfiqlər nümayəndələri yaşayırlar. İki nəfər natiq qızgın nitq irad edərək təklif eyləmişlər ki, nümayəndələri hoteldən çıxarıb onların rəyini bilsinlər. Polis və qoşunun bu işə müdaxilə etməsi hoteli hücumdan xilas eyləmişdir. Sonra nümayişçilər imperiya kançelyariyası qarşısından keçərkən, burada Şeydeman bir nitq irad edir. Şeydeman demişdir ki, Müttəfiqlərin Almaniya təqdim eylədiyi bu müahidənaməni imza etmək mümkün deyildir. Bütün Almaniya öylə namusuz şəxs tapıla bilməz ki, ifası qeyri-mümkün olan tələbatı qəbul eyləsin. Vəzifəni icra etmək üçün bizə çörək, xammal və işləməyə müsaidə [icazə] lazımdır.

İkinci bir nümayiş də axşam vəqə olmuşdur. Nümayişçilər "Vaxt am Reyn", "Döyçland über allers" nəğmələri oxuyub "Rədd olsun təcavüzçülərin sülhü! Rədd olsun Klemanso! Rədd olsun İngiltərə!" deyə qışqırılmışlar. Nəhayət bunlar "Adlon" hoteli qarşısına gəlib, sonra Şeydemandan tələb eyləmişlər ki, nitq irad eyləsin. Şeydeman Vilsonun 14 maddəli

sülh müahidənaməsindən söz açdıqda, nümayişçilər “Rədd olsun Vilson!” deyə qışqırılmışlardır. Şeydeman əhalidən təvəqqe eyləmişdir ki, bu cür hərəkətlərdən çəkənsinlər və camaata bildirmişdir ki, hökumət camaat arxasındadır.

Nümayişçilər 40 yerdə mitinq tərtib vermişlərdir. Nətiqlərin həpsi Müttəfiqlərin müahidənaməsinə protesto etmişlərdir. Bəziləri ümidvar olmuşlar ki, beynəlmiləl proletarya nəhayət müahidənamənin yenidən baxılmasına müvəffəq olacaqdır.

QƏZETƏLƏRDƏN

İngilis parlamanında Gürcüstan haqqında

İngiltərə mətbuatı xəbər verir ki, ingilis parlamanında deputat Konverni İngiltərə qoşunları ilə gürcü qoşunları arasında müsadimə [toqquşma] vaqə olub-olmadığı haqqında Çörçillə bir sual vermişdir. Çörçill məlumat vermişdir ki, böylə müsadimə olmamışdır. Yalnız əhval bundan ibarətdir ki, gürcü qoşunları Qaqranın cənub tərəfində Denikin qoşunlarına hücum eyləmişlər və onları Maxadır çayınadək qovmuşlardır. İngilis Baş komandanlığının protestosuna baxmayaraq, bu əhval vaqə olmuşdur. Gürcülərlə bərabər bolşeviklər və məhəlli [yerli] bəndələr də iştirak etmişlərdir. İngilis komandanlığı Qaqraya ingilis qoşunları göndəriləcəyi təhdidindən sonra hərəkəti-hərbiyyə dayandırılmışdır. Konverni “Paris Sülh Konfransında gürcü mürəxəsləri vardırırmı?” deyə verdiyi suala Çör-

çill: “Mən bilməyirəm, yalnız bunu bilirəm ki, biz gürcü qoşunlarına Denikin ordusuna hücum etməyə müsaidə vermirik.”

Petroqradda

“P. K.” qəzetəsinin verdiyi xəbərə görə, Petroqrad şəhəri bu axır günlərdə mühasirəyə-əsgəriyyə altında elan edilmişdir. Royter acentəliyinə xəbər verirlər ki, iki drednot, iki kruvazer [kreyser] və bir neçə müxrib gəmi və minonoslardan ibarət bolşevik donanması Kronştadtan çıxmağa hazırlaşır. Helsingforsun [Helsinki-nin] bombardman olacağından ehtiyat edilib Finlandiya əsgərləri həman oblasta gətirilmişdir. Bununla da demək olar ki, Finlandiya əsgərləri Petroqrad üstə yürüş edəcəklər.

Petroqradda üsyan

- Helsingforsdan “Deyli meyl” qəzetəsinə teleqraf edirlər ki, Petroqrad əhalisi bolşevik hökuməti əleyhinə üsyan qaldırmışdır. Fəhlələr silahlanıb bolşevik əsgərləri üzərinə hücum etmişlərdir. Şəhərin küçələrində müharibə davam edir. Bir neçə ev yandırılıb patladılmışdır.

- Alman qəzetələri xəbər verirlər ki, Petroqradda böyük nizamsızlıq olmuşdur. Fəhlələr “Rədd olsun bolşevik hökuməti” şüarı ilə nümayiş yapmışlar. Nümayişçiləri sakit etməkdən ötrü Çin əsgərləri gətirilmişdir. Bir çox adamlar ölüb və yaralanmışdır.

Türküstanda

“Krasnovodsk” qəzetəsinin yazdığına görə, Tecan şəhərini bolşeviklər tərk et-

mişlər. Şəhər Dobrovol əsgərləri tərəfindən işğal edilmişdir.

Əfqanıstan sərhədində

Əfqanıstan hadisələri barəsində Londonda zeylədəki [aşağıdakı] bəyannamə nəşr edilmişdir:

Bir neçə vaxt bundan əvvəl Əfqanıstanda bəzi iğtişaşlar olmuşdur. Zətan əmir Həbibulla xanın qətli və vərəsəlik üzərində olan mübahisədən dolayı həyəcan gözləmək olardı. Hindistan hökumətindən alınan məlumatdan anlaşılır ki, həqiqətən də bu barədə xətrə [təhlükə] varmış. Zahirən Əfqanıstanın müntəzəm qoşunlarından ibarət olan əfqan dəstələri Xeybər keçidi yanında sərhədi keçib Hindistan daxilində Big, Turça, Sninasoka deyilən yerləri işğal etmişlərdir. Sonra gələn xəbər hər əfqanlıların irəli yürüş etdiklərini göstərir. Hindistan hökuməti əfqanlıları Hindistan torpağından çıxarmaq üçün lazım gələn tədbirləri ittixaz eyləmişdir [tədbirləri görmüşdür]. Əfqanlılarla mübarizədən ötrü hazırlanmış olan qoşunlar general Barrettin təhti-komandasındadır [komandanlığı altındadır]. Zənn edilir ki, əfqanlılarla mübarizə məsələsi müşkül bir iş deyildir. Hindistanın viskralı əmirə müraciətlə qəti surətdə tələb eyləmişdir ki, bu hərəkətlərin qabağını almaq üçün tədbirlər ittixaz eyləsin [tədbirlər görsün].

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyində] məlumat

alınmışdır ki, Marqulis nam [adlı] bir hərif özünü nazir müavini bildirərək dairə müfəttişliklərində müvəkillər təyin etməklə telefonla əmrlər verir. Nəzarət bu barədə polismeystərə müraciətən hərifin tövqifi [həbsi] üçün tədbir ittixazını [tədbirlər görülməsini] tələb etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Milli Şuraya məlum etmişdir ki, dəmir-yollarında ucuz bilet fəqət öz evlərinə azim olan [gedən] qaçqınlara verilir.

- “Sudomexanik” nam zavod müdiriyyəti Məsai [Əmək] Nəzarətinə məlumat etmişdir ki, su nəqliyyəti şöbəsi vaporları [gəmiləri] sahiblərinə qaytarmışdır. Vapor sahibləri isə, vaporlarını təmir etməkdən imtina etdikləri üçün zavod öz fəaliyyətini məhdudla fəhlələrin bir çoxunu əzl [işdən kənar] etmək məcburiyyətindədir. Müdiriyyət əzl ediləcəklərin siyahısını təqdimlə məlum etmişdir ki, onlardan iki nəfəri zavod komitəsi üzvləridir. Onlar yaxın zamanda qəbul edildikləri üçün əsas üzrə onları da əzl etmək lazım görülmüşdür.

- Gədəbəy zavodu fəhlələri təşkilatından bir böylə teleqram alınmışdır:

Zavod müdiriyyəti tələbatımızı qəbul etmədiyindən naşi [etmədiyinə görə] tətill elan edilmişdir. Şəxsən müzakirətdə bulunmaq üçün göndərilən iki nəfər yoldaşlarımızdan birini yolda tövqif [həbs] etmişlərdir. Rica edirik ki, onun azad edilməsi üçün təcili tədbir ittixaz edilsin [tədbirər görülsün].

*Gədəbəy zavodu fəhlə komitəsi
sədri: Sabikov*

- Dəlilər mövqifindən də [stansiyasından da] bir böylə teleqram alınmışdır:

Məni şimdiki tövqif [həbs] etdilər.

Mirzə

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Maliyyə Nəzarəti ilə etilafə [razılığa] gəlmişdir ki, Ərəş qəzası Seyidlər köyündən alınacaq vergilər kəndçilərin ciddi maddi cəhətlərindən dolayı alınmasın və yaxud alınacaqsa, təcil edilsin [təxirə salınsın]. Kəndçilər Kür çayı daşmasından böyük xəsarətə düşər olmuşlardır.

- Məhəllində [yerində] qaçqınların əhvalını təhqiq üçün Şəki qəzasına göndərilmiş Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti müvəkkilinin məlumatına görə, oradakı darüleytamin [yetimxananın] əhvalı o qədər də gözəl deyildir. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti nahiyə müfəttişinə müraciətən, təcili surətdə darüleytamı qaydaya salmağı tapşırırmışdır.

- Şəki nahiyə müfəttişi Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, 6 minə baliğ [yaxın] fəhlələr üçün ucuz çörək vermək lazım gəlmişdir. Nəzarət Ticarət və Sənaye və Ərzaq Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, Şəkiddə ərzaq anbarı müfəttişlik ixtiyarına verilsin.

- Saqiyan icması özlərinin fəna əhvalını təsvir edər bir ərzi-hal ilə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətindən müavinət istəmişdir. Ərzi-hal Şamaxı nahiyə müfəttişinə göndərilərək, məhəllində [yerində] icmanın əhvalını təhqiqlə müavinətdə bulunması tapşırılmışdır.

ALDANMAYINIZ!

Bu il Bakımızın üstündə bir çox illərdə görülməyən bir dəyişiklik, bir sərinclik var.

İyun – həziran havası deyəsən mart havasıdır: günorta çağı hava öylə isti olur ki, axşam bulvar gəzintisində çıxanlar palıo almaqlarını yadlarına belə salmayırlar. Lakin axşam saat 9-10 oldumu, mənim kimi zəiflər nəmli küləyə tab gətirməyib qaçırırlar, bulvarın ən ruhlu, səfalı, aylı, işıqlı, xoş çağından zövq duyammayırlar. İyun havasına aldanırlar.

Bu il təbii havanın da siyasət havası kimi ikiüzlü, oynaq olduğunu düşünəməyirlər. Aman, iyunun istisinə aldanmayın! Aldanmayın ki, bu il uğursuz ildir.

Havası dürüyə [ikiüzlü] havadır.

Aman, aldanmayın!

* * *

Dörd-beş gün qabaq Denikinın Bakıdakı vəkilini and içirdi, hökuməti qandırdı ki: vallah, billah Denikin sizin istiqlalyyətinizi təsdiq (?) etdi və əsla sizinlə bir düşmənliyi yox və bəlkə sizə ixtis [sə-mimiyət] və ehtiramı var.

Lakin ertəsi günü hava dəyişdi. Şimal küləyi Bakımızın itsisini birdən-birə çevirdi. Hava həm qarardı, həm soyudu.

Denikin vəkilinin hökumətə rəsmi yazdığı dünənki yalançı kağızının qarası qurumadan ikiüzlülüyünün üstü açıldı. Ertəsi gün özgə hava çaldığı duyuldu.

Denikin Şollar suyumuzu qurutmaq, Qızılburunu tutmaq, o biri tərəfdən Zaqatalaya keçmək arzu və iştahını bildirdi.

Lakin biz də boş oturmadıq, özümüzü bildirdik. Məclisi-Məbusanda qiyamətlər qopardıq, atəşlər yağdırdıq, meydanlarda mitinqlər qurduq, protestlər etdik. Son

adamımıza qədər davaya hazır olduğumuzunu anladığımız.

Çox çəkmədi, hətta saat keçmədi, hava yenə dəyişdi:

Bakımızın üstünə çökən qaraltılar, soyuqluqlar birdən-birə dağıldı: hava işvəbaz, ruhnəvaz bir nəzəninin üzünə kimi güldü, açıldı. İngilis generalının əmri çıxdı:

Denikinın Azərbaycana gəlmək deyil, Dağıstandan çəkilməyi xəbəri verildi.

Fəqət Denikinın Dağıstandan nəinki getmək (1907 [-ci ildə] Tiflisdə “Molla Nəsrəddin”də Sultan Həmidə masxaraya aldığından ötrü Ömər Faiq əfəndini qalada həbs etdirən Kazanalipov, keçən il İstanbulda paşalara yaltaqlıq edib nişan alan general [Mikayı] Xəlilov və pul ilə Allaha bir dərəcədə səcdə edən Şeyx Nəcməddinin və yoldaşlarının köməkçiləri ilə) orada gün-gündən möhkəmləşdiyi anlaşıldı.

Şimaldan əsən qorxunc, qarışıq, güclü küləklər gözləri yumduran bizim xəzəriyə rəhmət oxudur.

Ey azərbaycanlı! Aldanma, yatma ki, bu havalar xeyir əlaməti deyil!

Əvvəlisi günü heç gəlməyəcək, dünən mütləq gələcək, bu gün ehtimal qayıdacaq, yarın bəlkə gəlməz... havaları, Denikin xəbərləri yaxşı bilirsiniz ki, biz balaları yatırmaq nənnisidir. Biliniz ki: Denikin bacarsa gələcək, həm mütləq gələcək!

Qarını açığ buraxarsanız, o murdar çaqqallar şəksiz evimizə soxulacaq. Aman, şirin dillərə, bugünkü havanın durğunluğuna, axmaq fikirlərə, boş ehtimallara aldanmayın!

Denikin kölgəsi Dağıstanda durduqca da evimizdə bir dəqiqə salamat yatma-

malıyız! Yatmamalıyız ki, birdən qopacaq fırtınalar, axacaq qanlı sellər, ortalığı saracaq vaveylalar keçən Mart hadisəsini, Şamaxı xarabasını heçdə qoyacaq! Aman, bugünkü havaya aldanmayın!

* * *

Məgər, görülən vəq'ələr, tarixi hadisələr təkərrürdən [təkrardan] özgə bir şey deyilmiş!

Məgər, qorxunluqlarıyla bizi çaşdıran hallar, fəlakətlər “qanuni-ilahi və ictimai”nin müxtəlif şəkillərdə göstərdiyi eyni səhifədən özgə bir zad deyilmiş!

Uzaq tarixlərdən misal axtarmayalım: Peterburqda rasputinlər nə idisə, İstanbulda şeyx hüdəlar da odur. Hətta yoldaşım Mirzə Cəlil “Ölülər” əsərindəki şeyx də bunların xəyali qardaşıdır.

On il qabaq İstanbulda 31 Mart hadisəsini meydana çıxarıb bihudə qardaş qanı axıdan, “şəriət istəriz” deyən ikiüzlü alçaqlar, şeyx fəzlullahlar, dərviş lahutilər nə idiyələr, bu gün “Denikinlə şəriəti istəriz” deyən dağıstanlılar da, şeyx nəcməddinlər, kazanalipovlar, general xəlilovlar da odurlar.

Ah! Pul, ehtiras, mənfəət, şöhrət, adət, tərbiyə, zəiflik, bəsirətsizlik, imansızlıq, ölümdən, fəqirlikdən qorxmaqlıq! Sən, hər sən, sən! Bu alçaqlıqları, bu dənileri [alçaqları], bu “xəyanət azarı” mikroblarını yaradan!

Ey bu yazıları oxuyan yoldaş! Bilirəm, ürəyində bir zad var, məndən bir xəbər duymaq istəyirsən! Duymaq istəyirsən ki: əcəba, “tif bitləri”ndən daha zərərli olan “xəyanət mikrobları[1]” bizdə də, Azərbaycanımızda da törəyirmi?

Ah, yoldaş! Mən səni bu qədər cahil, safdil görmək istəməzdim! Sən gərək bi-

ləsən ki: Allah, qanun, amil birdir: Osmanlıda, İranda, Dağıstanda törəyən həşərat şəksiz bizdə də törəyəcək.

Ehtimal ki, bu saat az-maz törəmiş, ətrafa darasmaya, onu-bunu dişləyib zəhərləməyə də başlamışlardır.

Əvət, yoldaş! Əvət! Öylə xəbər alınır ki, Sultan Həmidin İstanbuldakı, general Xəlilovun Dağıstandakı, Nikolayın Peterburqdakı “şəriət istəriz” həriflərinin tayları bizdə də törəmiş.

Dedim ya, qanun bir: o murdar fikirlər bizdə də ittihad [birlik] vücuda gətirmiş.

İştə, bunlar, bu dinsizlər, bu “şəriət istəriz” deyən imansızlar, hər dürlü insanıyyət, insaf, ədalət, ağıl və məntiqdən kənar, şəriətdən, islamiyyətdən bixəbər bu dolandırıcılar guya islamiyyət hamisi, millət xadimi kəsilməşlər.

Cümhuriyyətimizin böylə təhlükəli bir vaxtında, şimaldan, cənubdan, hər tərəfdən düşmənlərlə sarıldığımız bir anda hökumətin başına dürlü-dürlü bəlalər, intriqalar açıb aranı qarışdırmaq, millətin fikrini düşməndən çevirmək istəyirlər. Sadədil [sadəlovh] camaatımızın hissiyyəti-milliyələrini [milli hisslərini] böylə bir zamanda qəsdən uçurumlara, qaralıqlara, çıxmaz yollara tərəf sürüyürlər.

Ey təmiz bir ürəkdən axan ağı fikirləri dinləyən yoldaş! Bunlara, bu qara fikirlərə təəccüb etmə! Təəccüb etmə ki, illərdən bəri öz mənfəəti, öz rahatı düşünməsiylə çırpınmış, qararmış, qatlaşmış qəlb-lərdən ancaq qara, murdar fikirlər törər.

Yoldaş! Heç təəccüb etmə: əvamili-ictimaiyyə [ictimai amillər], yəni zaman və təbiət öz yapacağını yapır. Sən istəsən

də, istəməsən də bu olacaq. Əlləri mənsəbdən, puldan, mənfəətdən, hörmətdən çıxmış olanlar itirdiklərini tapmağa çalışacaqlardır. Camaatı hansı yollarla daha tez aldatmaq olar, məqsədə hansı hiyləkarlıqlarla çatılsa, ona sarılacaqlardır.

Onlar üçün: yaxşı-yaman, ağ-qara, təmiz-murdar, sədaqət-xəyanət... hamısı, hamısı birdir.

Ey mənə qulaq asan yoldaş! Bunları, uzun danışdıqca baxıb bir zad hesab etmə! Bunlar insan yuxuladığı vaxt fikrə çökən kabus və qara xəyalat kimidir.

Qorxma, qorxma ki, sən və millətin ayıq olduqca bunlar bir şey bacara bilməzlər. Ey azərbaycanlı, ey yoldaş! Bağışla ki, təkrar edirəm:

Sən ayıq olduqca nə Denikin çaqqalları, nə daşnak ilanları, nə “şəriət istəriz” şeytanları, nə “xəyanət azarı” mikrobları sənə bir zərər verə bilməzlər.

Sən özünü bilib, bala olmadığını göstərib, başını böyük ruh, sarsılmaz imanla yuxarı qaldırıb deyirsən ki:

“Ey qorxaq çaqqallar! Yaddan çıxarmayınız ki, biz sizə əsrlərcə ağılıq etmiş igidlərin nəvələriyiz. Lakin biz bu gün özgə yerlərin deyil, öz yurdumuzun ağası olmaq istəyirik. Çəkil! Qarşımızdan çəkil ki, özünü qanan, yurdunu saxlamağa and içən millətin intiqamı şiddətlidir.

Siz! Ey “şəriət istəriz” deyən iblislər! Siz dünənə qədər daşkovların çəkmələlərini öpüb dini, milləti bir qəpiyə satan, müsəlmanların, Osmanlıların qətlərinə fitvalar verən, şpiyonluq edən, illərcə ruslara, Denikin yoldaşlarına köməklər edən siz, siz deyimlisiniz? Siz deyimlisiniz ki, ömrünüzü rus istibdadına xidmətlə keçirmişsiniz! Utanın, utanın! Üzünüzdə-

ki niqab, dilinizdəki hünərlə kimsəni daha aldada bilməsiniz!”

Bu gün beş-on cahili aldadsanız da, yarın onlar da Rasputin, Şeyx Hüda, Şeyx Fəzlullah, Kazanalipov, purişkeviçlərin düşükləri aqibət və cəzaya düşdüyünüzü görüb peşiman olacaqlardır.

Ha, bax, yoldaş! Şimdi sən qanacağın, cürətini bilib mən də daha artıq cürətlənirəm və gələcəkdə sən ilə daha açıq, daha həvəsli söhbətlər eylərəm. Ancaq yenə təkrar edirəm ki, mömin görü-nən şeytanlara aldanmayınız!

Ümidvar

QARABAĞDA

(Rəsmi)

Qarabağ general-qubernatoru [Xosrov bəy] Sultanov böylə teleqraf göndərmişdir:

“Hal-hazırda mənim təhti-idarəmdə [tabeliyimdə] olan general-qubernatorluq dairəsində Zəngəzurdan başqa hər yerdə sakitlikdir. Şuşa-Yevlax yolu açılıb, qorxusuzdur. Yevlax-Şuşa yolunun qorxulu olduğu barəsində buraxılan müfəttinə [fitnəkar] və yalan şayiələrə xahiş edirəm inanmayasınız. Məmurlara əmr olunmuşdur ki, sərnişinlərə hər cür müavinətdə bulunsunlar.

General-qubernator: Sultanov”

Şuşadan

Bir neçə nəfər məsuliyyətsiz və laqeyd daşnakların məfsədələri [fitnələri] nəticəsi olaraq Şuşa və ətrafında başlanmış qital [qırğın] və qarətlərə Qarabağ gubernatoru Sultanov cənabları tərə-

findən ittixaz edilmiş [görölmüş] ciddi və qəti tədbirlər sayəsində bir xitam çəkilmişdir. Daşnakların "idraklı" və "durbin" [uzaqqörən] politikalarının nəticəsi bu oldu ki, bir neçə min aclar və çıpaqlar artıb, onsuz da möhtac və pərakəndə düşmüş erməni fəqərəyi-kasibəsinin əziyyəti artırıldı. Bu axırkı hadisələr nəticəsi olaraq Yevlax-Şuşa yolu bağlanmış kimi idi. Yol kənarındakı erməni kəndlərindən gəlib-gedənləri gülləbaran edirdilər və buna görə də Ağdamda, Xankənddə üçdörd yüzə kimi yol ilə gedib-gələnlər saxlanılmışdı. Amma indi tamam yol ilə qaraqollar düzəlib, polis nəfəratının [nəfərlərinin] miqdarı artırılıb, yol genə qabaqki kimi asudəliklə açılmışdır.

Üç gün bundan qabaq Daşaltı və bir də bir neçə başqa erməni kəndlərindən ağsaqqallar və vəkillər gəlib general-qubernator cənablarından artıq rizaməndliklər [razılıqlar] etdilər. Məlum oldu ki, Şuşada dava başlanan kimi Daşaltı kəndinin erməniləri qaçıb gedibmişlər. Kənd bütün müxəlləfat [ev əşyası] və mal-qarası ilə qarovulsuz, sahibsiz qalıbmış. Bu xəbər general-qubernatora çatan kimi polis nəfəratından qarovul təyin edilib, Daşaltı kəndi salamatlıqla saxlanılıb, dübarə öz sahiblərinə qaytarılıbdır. Ağsaqqallar kənd əhalisinin imzası ilə qubernatora priqavor [qərar] təqdim edib özlərinin Azərbaycan hökumətinə tabe olmaqlarını məlum etmişlərdir. Sonradan xahiş ediblər ki, qubernator tərəfindən xüsusi məmur gəlib onların kəndlərində lazım olan starşına və sair məmurları ittixab etsinlər [seçsinlər]. Ağsaqqallar bunu da deyirdilər ki, bu günə kimi ancaq bir neçə nəfər məlum adamlar onları na-

məlum bir “komitə”nin qorxusu altında saxlayıb cəbrən mane olurdular ki, qubernatorun yanına gəlməsinlər. Komitənin gözə görünməyən qüvvəsi və nüfuzu barəsində bunlara həmişə vədələr verib, hərdənbir Şuşada iclaslar çağırır, özlərinin qətnamələrini zorla bizə qəbul etdirib, sonra ümumə bizim adımızdan elan edirdilər. Və hər kəs də ki bunların dediklərinə əməl etməyirdi, fəvri [dərhal] küçədə güllələndirirdilər.

Nümunə üçün ağsaqqallar Xankəndi üzbaşısı Movsesin bazar içində güllələnməsini göstərdilər. Məlum olur ki, Movses bir sülhpərəst, insafılı üzbaşı imiş. Bunların tutduğu məslək və yolun ermənilər üçün xətalı bir yol olduğunu bilib qoymayırmış ki, bunların nüfuzu Xankəndi ermənilərinə sirayət etsin və bunun üçün də qətl edilibdir.

Bu qarışıqdan da bir neçə gün qabaq erməni hissəsində çörəyin girvənkəsi üç manata çıxmışdı. Yollar bağlı olduğuna görə, erməni hissəsində çörək bilmərrə yox olmuşdu. Dava qurtaran kimi ermənilər və bəxşus ruslar dəstələrlə müsəlman hissəsinə gəlib özlərinə azuqə alırdılar. Hamıdan artıq erməni hissəsindəki qaçqınların halı möhlük [ölümcül] idi. Onların aclıqlarını bilən kimi, general-qubernatorun təklifi ilə Ərzaq Nəzarətinin Qarabağ vəkili Axundov 100 pud buğda unu alıb qaçqınlara verdi. Və həmçinin sair erməni cəmiyyətlərinə də özləri üçün un almağa izin verildi.

Şuşa yolu ilə köçərilərin yolu genə təzədən açılmışdır. Lakin Cavanşir və Cəbrayıl uyezdələrində [qəzalarında] köçərilərin yolu hələ bağlıdır. Erməni kəndlərinin köçəriləri buraxmayırlar.

Burası hamıya məlumdur ki, köçərilər gərək öz yolları ilə dağlara və yaylaqlara getsinlər. Onları yaylaqlardan saxlamaq diri-diri qəbirə basdırmaq kimidir. Buna görə də, hərgah erməni kəndləri genə inad edib köçərilərə mümaniət [maneçilik] göstərmək istəsələr, şübhəsiz ki, oralarda da bir toqquşma olasıdır. Buna görə də, general-qubernator cənabları lazımı olan sərəncamda bulunub ki, bəlkə toqquşmasız köçəriləri öz yaylaqlarına keçirtsinlər.

Şuşa uyezdində bəzi vicdansız və məxluqun [xalqın] rahatlığını, insancasına yaşamaqlarını istəməyənlər rədd edilib buralar asudəliyə çıxıbsa da, lakin Zəngəzur, Cəbrayıl və Cavanşir uyezdələrində hələ onlar çalışmaqdadırlar. Lakin burasını onlar bilməlidirlər ki, “çaqqal ulayaya öz başına qal gətirər” məsəli məfadınca [mənasına uyğun olaraq], onlar ancaq öz başlarına qal gətirəcəklər. Amma əsil vəqəədə isə, Qarabağda ermənilərlə müsəlmanlar yaşayıblar və yaşayırlar və bundan sonra da yaşamağa məcburdurlar. Onların müfəttinlikləri [fitnəkarlıqları], hoqqabazlıqları ancaq özlərinə və öz ətraflarına ziyan yetirəcəkdir.

Məhəmməd Sadiq [Aran]

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Kəndçilər İttifaqında

- Bu yavuuq zamanda kəndçilər qurultayı (syezdi) çağırılmaq münasibətilə Kəndçilər İttifaqının sədri Hacığa Abbasovun səyi ilə kəndlərdə təşkilaturmaq üçün bir heyət düzəlib, məzkur [deyilən] heyətə hökumət tərəfindən bir avtomobil də-

xi vəd edilmişdir. Heyətin sədri Hacığa Abbasov həman heyətə qoşulub kəndlərdə təşkilatlarurmağa səy edəcəkdir ki, camaatın halını bilən adamlar seçkiyə düşsünlər.

- Bu günlərdə İttifaqın sədri Abbasov Azərbaycan hökuməti tərəfindən yapılmış Müstəntiqlər Komitəsinə dəvət edilib, ondan xahiş olunmuşdur ki, Bakıda və ətraf kəndlərdə mart ayından sentyabr ayına kimi keçən ildə zərədidə olan müsəlmanların siyahısını, yaxılan və soyulan əşyaların miqdarını yazıb heyətə bildirsin. Bu işdən ötrü Abbasov cənabları türk və rus dillərində məsləhətnamələr çap etdirib kəndlərin nümayəndələrinə paylayıb, bu tezliklə ümum siyahıları hökumətə təqdim edəcəkdir.

- Hökumət məmurlarından bəzilərdən olunan şikayətləri hökumət idarələrindən xahiş edib əmələ gətirməkdən ötrü Kəndçilər İttifaqında bir Məhkəmə Komissiyası təşkil olunub, müsəlman vəkilərindən oraya dəxi dəvət olunmuşdur.

- Bu günlərdə İttifaqın idarəsi Vəzirlər Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] bir ərizə yazıb, istiqraz [borc] açılmasını xahiş etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə Kəndçilər İttifaqı məktub yazıb, fəqəralara paylanan malların təqsim olunmasını [bölünməsinə] İttifaq öz öhdəsinə götürəcəyini bildirmişdir.

- Maarif Nəzarətindən İttifaq yazıb bağbançılıq məktəbləri açmağı xahiş etmişdir.

- İyun ayının 17-də İttifaqın sədri Hacığa Abbasov və idarənin üzvü Nəsir Əlikərimov Ticarət və Sənəət [Sənaye] naziri həzrətləri tərəfindən qəbul olunub,

İttifaq barəsində bir çox müzakirətdə bulunmuşdur. Abbasov və [Əli]kərimov cənabları İttifaqa bu vaxta kimi bir arşın olsun ağ buraxılmamağını və papiros, tütün buraxılmasını nazirdən xahiş ediblər. Nazir [Ağa] Əminov həzrətləri İttifaqın nə dərəcədə millətimizə faydabəxş olduğunu söylədikdən sonra, bu iki məsələnin həllini tezliklə sərəncam etməsinə bəyan etmişdir.

Hadisat

- Balaxanı-Sabunçu qalabəyisi [komentant] qubernatora məlum etmişdir ki, 7-ci uçastok pristavı müavini Seyfulla Haşimov Kürdəxanı kəndinə getdikdə, yolda üç nəfər müsəlləh [silahlı] çobanlara rast olub tərki-silah etmək istəmişsə də, onlar müqabilə göstərmişlərdir. Haşimov Kürdəxanıya gedib orada olan üç nəfər qaradovoyu özü ilə bərabər götürüb çobanlarla atışmağa başlamışdır. Bir qədər atışmadan sonra patronları qurtarıb geri çəkilməmişlərdir. Atışmada Haşimov qətl edilmişdir. Onun atı Zabrat kəndinə yetmişdikdə, onun əmisi Mirzə Haşimov tufəngini götürüb getmişdir. Uzaqdan çobanları tanıdıqda atəş açaraq öldürmüş və atını aparmışlardır. Təhqiqatdan məlum olduğuna görə, çobanlar Məşqətə [Maştağa] kəndinin əhlləri Miryusif Mirməhəmməd oğlu, Mirhüseyn Seyid Süleyman oğlu və Mirzə Mirhüseyn oğludur. Qatilləri tövqif etməkdən [tutmaqdan] ötrü ciddi tədbirlər edilmişdir.

- Şüvəlan kəndi əhli Mirəbdülvahab Hacı Mirbaba oğlu polisəyə məlum etmişdir ki, naməlum şəxslər onun evindən 20 min manatlıq müxəlləfat [əşya] oğurlamışdır.

İtibdir

Salman Abbasovun verdiyi 89 nömrəli qəbz, raspiska Cəfər M. Saleh oğlu Rəcəbovdan, raspiska L. Joxvitskidən və iki raspiska Məhəmmədhaşım Babayevə 400 və 200 türk qızıl lirəsinə K. A. Orlovun adına verilmiş, itibdir. Etibardan saqitdir [etibardan düşmüşdür].

10249

İtibdir

Məhəmməd Məşhədi Həbib oğlunun Ordubaddan aldığı pasportu itibdir. Etibardan saqitdir.

İtibdir

Əli Hacı Sultanməhəmməd oğlunun Ordubaddan aldığı pasportu itibdir. Etibardan saqitdir.

Diş həkimi S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Diş həkimi R. S. Fuks

Qəbul edir: 9-dən 10-a dək; 5-dən 7-yə dək. Ünvan: Mariinski, nömrə 18. Ferdinandın aptekası ilə bərabər. Telefon nömrə 34-15.

10202

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çahaşənəbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

8798

Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti “Kooperatsiya” müalicəxanası

Hər növ naxoşluqlar qəbul olunur. Müalicə haqqı üzvlərdən 4 rublə, qeyrilərdən isə 6 rublə. Bolşoy Morskoy küçə, Tarqovinin küncündə Həsənovun evində, yolu Bolşoy Morskoydan. Telefon nömrə 26-90.

Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər] 9-11 Balayan

Mədə naxoşluğu 12-2 Mejebovski; 4-6 A. Seyidov

Əmrəzi-əsəbiyyə [əsəb xəstəlikləri] 12-2 Şmirqeld

Cərrahiyyə 9-11 Sander

Uşaq naxoşluğu 9-11 Rabinoviç; 4-6 Bron Arvad naxoşluğu və mamalıq 9-11 Pines; 12-2 arvad həkimi Şapiro-Rotman; 4-6 S. Seyidov[a]

Dəri və zöhrəviyyə 9-11 O. Şamkoryan; 12-2, 4-6 Pernik

Göz naxoşluğu 9-11 Cəfərov; 4-6 arvad həkimi Qeqamyan

Qulaq və boğaz ağrısı 12-2 B. K. Finkelşteyn;

Diş ağrısı 9-11 Suşon-Sivkina; 4-6 İtkin Müalicəxana müdiri bakterioloq Lyubəşevskaya

Müalicəxanada konsultasiyalar icra olunur. Operasiya, konsultasiya razılıq ilə. Çiçək döyülür, şəhadətnamə verilir. Analiz qəbul olunur. 606 və 914 müalicəsi.

10208

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Moskvada təcrübə görmüş diş həkimi **K. S. Kolandskaya-Sanuxat** kabinə açmışdır. Müalicə edir, dişləri doldurur, süni dişlər qayırır və dişləri ağrısız çəkir. Qiymət münasibdir. Qəbul edir: Hər gün səhər saat 9-2-yədək; axşam saat 5-7-yədək. Adres: Bazarnı və Suraxanski küçələrin küncündə, nömrə 112.

8795

Doktor**Musa bəy Rəfiyev**

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düşər olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Doktor**S. İ. Zaks**

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Xarici məmləkətlərə yun yollamağı və komisyona tərifi [yolu] ilə xarici məmləkətlərdə satmağı **İ. V. Denisovun** bankir kantorası qəbul edir. (Olqinski, Nikolayevskinin küncündə, telefon nömrə 37-75.) Sifarişlər saat 5-dən 7-dək qəbul olunur.

10228

Apteka və kosmetiçeski malları N. Liberzon və M. Şvarimanın skladı külli miqdarda satır. Tiflis, Puşkinski küçə nömrə 21. Apteka və kosmetiçeski xarici məmləkət fabrikanı malları alınmışdır.

10233

Rus çayı

Külli miqdarda İ. V. Denisovun bankir kantorasının skladında satılır. (Olqinski və Nikolayevski küçələrin küncündə; telefon nömrə 37-75).

10245

Tazə alınmış

Amerikanın südü satılır külli miqdarda İ. V. Denisovun bankir kantorasında (Olqinski və Nikolayevski küçələrin küncündə, telefon nömrə 37-75). Az miqdarda isə Qafqazski aptekarski mağazada, Baryatinski, nömrə 6.

10234

Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**“Azərbaycan”**

səh. 371. “20 iyun 1919-cu il, nömrə 208”: qəzetdə “nömrə 208” yerinə səhvən “nömrə 209” getmişdir.

Qismi-rəsmi

səh. 371. “əhya və Həzrəti-Əmir əleyhis-sələmin şəhadəti günü”: Müsəlmanların inanışına görə, Ramazan ayının 19, 21 və 23-cü gecələri əhya gecələridir. “Həzrəti Əmir” deyərək dördüncü xəlifə Həzrəti Əli nəzərdə tutulur; Həzrəti Əli hicri təqvimlə 40-cü ilin 21 ramazan (başqa bir rəvayətə görə 19 ramazan) günü (miladi təqvimlə 26 yaxud 28 yanvar 661-ci il) şəhid olmuşdur.

səh. 372. “Əmrnamə 52”: qəzetdə “Əmrnamə 25” getmişdir.

“posta təşrifat və cariyyatını”: qəzetdə “təşrifat” yerinə səhvən “təşrihat” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 376. “doktor Dorten”: qəzetdə bu ad təhrif edilmişdir.

“Petit”: 1863-1944-cü illərdə Parisdə nəşr edilən gündəlik qəzet olan “Pati jurnal” [Le Petit Journal] nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 377. “və gərək sair dövlətlər tərəfindən imza edilmişdi”: qəzetdə “edilmişdi” yerinə “ediləydi” getmişdir.

“Vaxt am Reyn”: XIX əsrin ortalarında yazılmış alman vətənpərvərlik mahnısı olan “Die vaxt am Reyn” [Die Wacht am Reyn; “Reyn üzərində keşikçi”] nəzərdə tutulur.

“Döyçland über alles” [Deutschland über alles; “Almaniya hər şeydən üstündür”]: Bəstəkar Frans Yozef Haydnın 1797-ci ildə bəstələdiyi musiqiyə Avqust Henrix Hofmanın 1841-ci ildə yazdığı sözlərlə meydana gələn marş. 1922-ci ildə Veymar Respublikasının

dövlət himni elan edilmişdir. 1945-ci ildən sonra bir müddət bu marşın ifası qadağan edilmişdir. Almaniyanın birləşməsindən sonra marşın üçüncü bəndi dövlət himni kimi təsdiqlənmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 378. “drednot”: güclü artilleriya silahına malik zirehli gəmi.

“müxrib”: yüksək manevara qabiliyyətinə malik zirehli hərbi gəmi.

səh. 379. “Barrett”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

“Hindistanın vis-kralı əmirə müraciətlər”: 1916-1921-ci illərdə Hindistanın vitse-kralı və general-qubernatoru olan Frederik Tezicer və 1919-1926-cı illərdə Əfqanıstan əmiri olan Əmanulla xan nəzərdə tutulur.

Aldanmayınız!

səh. 381. “Peterburqda rasputinlər nə idisə, İstanbulda Şeyx Hüdalar da odur.”: Rusiya imperatoru II Nikolayın ailə dostu olmaqla şöhrət qazanmış Sibir kəndlisi Qriqori Rasputin və Osmanlı sultanları tərəfindən böyük mənəblər və nişanlarla mükafatlandırılmış Rufai şeyxi Əbülhüda Səyyadi nəzərdə tutulur.

“31 Mart hadisəsi”: Osmanlı imperiyasında hakimiyyətə qarşı üsyan və çevriliş cəhdi. 13 aprel 1909-cu ildə (rumi təqvimlə 31 mart 1325-ci ildə) baş tutmuşdur. Üsyan nəticəsində II Əbdülhəmid taxtdan salınmışdır.

“şeyx fəzlullahlar, dərviş lahutilər”: İranda Məşrutiyətə qarşı çıxan ruhani Fəzlullah Nuri və Osmanlı imperiyasında 31 Mart hadisəsinin iştirakçısı olmaqda təqsirləndirilərək edam edilən ruhani və qəzetçi, “Lahuti” ləqəbi ilə tanınan Dərviş Vəhdəti nəzərdə tutulur.

səh. 383. “Ümidvar”: bu imza Ömər Faiq Nemanzadəyə məxsusdur.

Bakı xəbərləri

səh. 385. “Müstətiqlər Komitəsi”: 1918-

ci ilin mart-sentyabr aylarında Bakıda və ətrafında əhaliyə vurulan ziyanı təhqiq etmək üçün Azərbaycan Hökuməti tərəfindən yaradılan Komitə.

“Nəsir Əlikərimov”: qəzetdə “Nasir Əlikərimov” getmişdir.